

УДК: 355.4

<https://doi.org/10.33099/2304-2745/2024-3-82/32-39>

Єфімов Г. В., кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник¹ (0000-0003-3289-8292)

Івахів О. С., кандидат політичних наук¹ (0000-0001-5932-5959)

Романюк А. М., доктор філософії² (0000-0002-4268-0601)

¹ – Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів

² – Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України, Київ

Погляди на базові поняття територіальної оборони в системі забезпечення обороноздатності держави

Резюме. У статті розглядаються погляди на визначенні сутності категорії “територіальна оборона”, змісту загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів та завдань, які підлягають виконанню в системі територіальної оборони.

Ключові слова: оборона; територіальна оборона; сутність; функції; заходи, завдання.

Постановка проблеми. Створення сучасної моделі організації ТрО насаперед потребує уточнення базових понять, що стосуються територіальної оборони.

Закон “Про оборону України” [1] визначає “оборону України” як складну, багаторівневу систему, в якій, відповідно до визначення та за ієрархією Закону, *воєнним заходам відведено четверте місце* після політичних, економічних і соціальних заходів. При цьому перших три за вагомістю є заходи, на що необхідно звернути особливу увагу, які забезпечуються цивільними органами держави. До цієї системи також належать наукові, науково-технічні, інформаційні, правові, організаційні та інші заходи держави.

У свою чергу, в Законі України “Про основи національного спротиву” [2] надається визначення категорії “територіальна оборона” (ТрО), як системи загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються у мирний час та в особливий період з метою протидії воєнним загрозам, а також для надання допомоги у захисті населення, територій від наслідків надзвичайних ситуацій.

Категорії “територіальна оборона” присвячений також і окремих III розділ Закону “Про оборону України” – “Територіальна оборона. Цивільний захист”, в якому зокрема зазначається, що територіальна оборона України організовується та здійснюється відповідно до Закону України “Про основи національного спротиву” з урахуванням особливостей, визначених законодавством про оборону, мобілізацію та правовий режим воєнного стану [1]. Зазначене дозволяє зробити висновок, що оборонні, мобілізаційні та обмежувальні заходи тісно

пов’язані із заходами та завданнями ТрО України, але конкретно не зазначається, які “воєнні заходи” притаманні обороні України, а які територіальній обороні України.

Відповідно виникає питання, чим принципово відрізняється категорія “оборона України” від категорії “територіальна оборона”, особливо чим відрізняються поняття “воєнні заходи” в категорії “оборона України” від “воєнних заходів” в категорії “територіальна оборона”, відповідно це стосується змісту та сутності “загальнодержавних та спеціальних заходів”. При цьому, що мається на увазі під “загальнодержавними та спеціальними заходами” в системі територіальної оборони, в жодних законодавчих, нормативно-правових, керівних документах не визначено. Вважаючи на це, кожне міністерство або відомство складових сектору безпеки і оборони України (СБОУ) трактує зміст цих заходів на власний розсуд.

Але, виходячи із законодавчого визначення, зазначена система заходів, апіорі не може бути здійснена одним чи декількома суб’єктами держави для протидії воєнним загрозам, а передбачає комплексне залучення складових СБОУ, а також інших державних органів та органів місцевого самоврядування, які здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки і оборони у взаємодії з організаційно-штатними структурами складових СБОУ.

Відповідно необхідне всебічне врахування набутого досвіду впровадження такої категорії, як “територіальна оборона” в Україні, її мети, сутності, заходів та завдань, що підлягають виконанню, які негативні наслідки та позитивні результати доречно

враховувати. Вважаємо, що без комплексного аналізу зазначеного неможливо створення сучасної моделі ТрО.

В таких умовах, особливого значення набуває сутність змісту категорії ТрО і відмінності таких понять як “заходи” та “завдання”. Розглянемо, чим же заходи відрізняються від завдань. У цьому контексті необхідно наголосити, що *заходи* – це сукупність дій або засобів для досягнення певної мети, здійснення чогось, а *завдання* – це насамперед визначеній, запланований для виконання обсяг роботи, те що хочуть здійснити. Таким чином, сутність визначень достатньо суттєво різняться між собою. На наш погляд, заходи є більш ширшою науковою категорією, ніж завдання.

Враховуючи вищезазначене, слід визнати, що завдання ТрО, є похідними від комплексу загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів (як системи, що створюється), а не навпаки, як чомусь прийнято вважати. Необхідно чітко розуміти, що є первинним, а що вторинним і чим вони відрізняються між собою.

Відсутність системності в розробленні категорійно-понятійного апарату й чітких і загально визначених визначень деяких базових категорій і термінів та суперечливе їх застосування в різних документах стримують розроблення й практичне впровадження сучасних методів, моделей і методик планування та управління організацією і веденням ТрО.

Важливим завданням під час ведення бойових дій є охорона тилу угруповань військ.

Дослідження питань організації охорони тилу угруповань військ знайшло відображено у працях [3-4], але на нашу думку, ці питання підлягають подальшому детальному дослідженню, вже у сучасних умовах за досвідом відбиття широкомасштабної збройної агресії рф. Вважаємо, що зазначені завдання повинні виконуватися складовими частинами системи територіальної оборони.

Широкомасштабна збройна агресія рф проти нашої держави засвідчила, що в Україні продовжує залишатися низка нерозв'язаних проблемних питань і суперечностей щодо визначення сутності категорії ТрО, її організації та ведення; змісту заходів та завдань, що підлягають виконанню, як у мирний час так і в особливий період; місця в загальній системі забезпечення обороноздатності держави; організації управління виконанням заходів та завдань ТрО, як в тилкових районах держави так і в

районах ведення бойових дій; яким чином, а головне через кого здійснюється процес координації дій та організації взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стратегія національної безпеки України (далі - Стратегія) [5] передбачає створення цілісної системи ТрО, зокрема подальший розвиток спроможностей Сил територіальної оборони Збройних Сил України, з метою швидкого розгортання сил і засобів територіальної оборони для своєчасного реагування на загрози воєнній безпеці. Крім того, Стратегією визначено, що потужна територіальна оборона у взаємодії з рухом опору сприятиме підвищенню рівня обороноздатності держави, згуртуванню суспільства, патріотичному вихованню громадян, наданню обороні України всенародного характеру та готовності населення до оборони держави.

З січня 2022 року розпочалося створення моделі системи територіальної оборони держави (у відповідності Закону України “Про основи національного спротиву”), а вже з 24 лютого 2022 року, з початком широкомасштабної агресії рф проти України, здійснювалося її практичне випробування в умовах ведення воєнних (бойових) дій. Процес розгортання системи ТрО засвідчив необхідність здійснення ретельного аналізу її функціонування. Аналіз підходів до визначення ролі й місця ТрО в загальній системі оборони України при відбитті широкомасштабної збройної агресії рф свідчить про доцільність в сучасних умовах уточнити не тільки мету, а і сутність ТрО, а також конкретизувати зміст загальнодержавних, воєнних та спеціальних заходів в системі ТрО і відповідно уточнення порядок виконання основних завдань ТрО, як похідних від зазначених заходів.

Необхідно підкреслити, що управління складовими СБОУ на вищому рівні не може ефективно діяти без запровадження дієвого механізму на регіональному, а особливо на місцевому рівні.

Тому, на наш погляд, найбільш серйозна ситуація управління ситуаціями воєнного характеру утворилася на обласному (регіональному) рівні управління, особливо у відносинах між органами державної влади (місцевого самоврядування) та органами військового управління. Уважне вивчення законодавчих актів держави з питань організації та ведення оборонної та мобілізаційної роботи, територіальної оборони та взаємодії з правоохоронними органами, а

також аналіз діяльності структурних підрозділів обласної та районних державних (військових) адміністрацій, органів місцевого самоврядування, на які покладено виконання цих питань, особливо в умовах правового режиму воєнного стану, засвідчують наявність проблемних питань, що не дозволяють цим підрозділам на належному рівні вирішувати покладені на них завдання.

Діяльність структурних органів обласної державної (військової) адміністрації та місцевого самоврядування з питань оборонної роботи (територіальної оборони, мобілізації, підготовки населення до національного спротиву) визначається численними законодавчими та підзаконними актами, основними з яких є: Закони України “Про оборону України”, “Про основи національного спротиву”, “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію”, “Про правовий режим воєнного стану”, “Про правовий режим надзвичайного стану”, “Про центральні органи виконавчої влади”, “Про місцеві державні адміністрації”, “Про місцеве самоврядування”, Укази Президента України “Про Положення про порядок проведення мобілізації”, “Про Концепцію управління та забезпечення функціонування держави в особливий період”, “Положення про ступені готовності і порядок оповіщення державних органів та органів місцевого самоврядування у разі введення воєнного стану та проведення мобілізації” тощо.

Окрім намагання удосконалити законодавчу базу, питаннями удосконалення організації ТрО займалася і продовжує займатися достатньо значна кількість науковців, представників військових формувань, депутатського корпусу, територіальних громад та пересічних громадян, які використовують засоби масової інформації з метою викладення власних поглядів на систему ТрО, особливо це спостерігалось перед початком широкомасштабної збройної агресії РФ [6-14]. Це свідчить, в першу чергу, про їх небайдужість до проблем ТрО.

Що стосується наукових досліджень проблем ТрО [15-19], то відзначаючи їх високу важливість, ці дослідження, на думку авторів мали характер періодичної спрямованості, а також дещо стрибкоподібний характер у залежності від вектору спрямованості державної політики у сфері безпеки, містили велике розмаїття думок і пропозицій, які в кінцевому результаті так і не були узагальнені на основі системного

підходу. Практично відсутні дослідження щодо визначення самої сутності ТрО, а також конкретизації таких понять, як “завдання”, “функції” та “заходи” в системі ТрО; комплексного використання силових структур та органів державної влади і місцевого самоврядування в системі ТрО.

Разом з цим, з метою визначення сумісності завдань ТрО та ЗС України робиться спроба здійснити порівняльний аналіз визначених законами України функцій ЗС України та завдань ТрО [20]. На наш погляд, зазначене порівняння виглядає не досить коректним. Вважаємо, що такий підхід повинен стосуватися порівняння функцій ЗС, інших складових СБОУ і функцій системи ТрО або здійснювати порівняння заходів (завдань), які покладаються на ЗС, інші складові СБОУ та на систему ТрО, або порівняння завдань ТрО та завдань стабілізаційних дій (операцій). Але, не порівняння лише функцій ЗС України та завдань ТрО, що не відображає комплексного бачення проблеми.

У зв'язку з цим, нами проаналізовано підходи до трактування сутності таких понять, як “завдання”, “функції” та «заходи» з метою з'ясування співвідношення між ними та в подальшому єдиного їх трактування у військовій сфері.

Варто зазначити, що завдання та функції – це два терміни, які часто використовуються у контексті виконання певної роботи. На перший погляд ці слова можуть здатися синонімами, але вони насправді мають відмінні значення і використовуються у різних контекстах.

Як зазначалося вище, завдання – це сукупність дій, які необхідно виконати для досягнення певної мети або результату. Завдання мають бути конкретними та чіткими, вони, як правило мають обмежений діапазон часу та ресурсів. Зазвичай завдання визначаються у межах виконання визначеного проекту або роботи і мають конкретні вимоги щодо виконання, вони передбачають виконання певних кроків або здійснення дій для досягнення конкретної цілі. Завдання можуть бути абсолютно новими або вже існуючими, але які потребують чіткого виконання. Наприклад, завдання може включати дії щодо взяття під охорону певного об'єкту або посилення визначеної ділянки державного кордону.

На відміну від завдання, функції – можуть бути більш абстрактними та загальними, порівняно з конкретними

завданнями. Вони можуть мати довший термін, а також бути складовою частиною більш складної системи. Функція, це роль або обов'язок, які виконують посадові особи або певна система. Вона зазвичай не пов'язана зі специфічними діями, але залежить від специфікацій і вимог. Функція може бути виконана різними способами або методами, але її мета залишається незмінною.

Основною відмінністю між завданням та функцією є спрямованість та конкретність. При цьому, необхідно зазначити, що *завдання* – це конкретні дії, які потрібно виконати для досягнення певної мети, тоді як *функції* – це загальні обов'язки або ролі, які виконуються посадовими особами або певною системою для досягнення визначених результатів. Тому необхідне чітке розуміння різниці між заходами, завданнями, що виконуються та певними функціями складної системи.

Чітке визначення заходів, завдань та функцій будь-яких державних органів (складних систем), в тому числі й системи ТрО, є запорукою ефективної їх діяльності, адже теоретичних напрацювань у сфері співвідношення заходів, завдань і функцій саме категорії ТрО на сьогодні практично немає.

Мета статті - на підставі вивчення нормативно-правової бази України щодо організації територіальної оборони, змісту існуючих поглядів на її ведення, аналізу виконання заходів та завдань територіальної оборони її складовими під час широкомасштабної збройної агресії РФ проти України розробити пропозиції щодо визначення сутності категорії “територіальна оборона”, змісту загальнодержавних, воєнних та спеціальних заходів та завдань в системі територіальної оборони для подальшого внесення змін в законодавчу базу і практичного використання.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалося, початок широкомасштабної збройної агресії РФ проти нашої держави засвідчив, що в Україні продовжує залишатися низка нерозв'язаних проблемних питань і суперечностей щодо організації і ведення ТрО, а особливо щодо співвідношення категорії “територіальна оборона” з такими базовими поняттями як операції збройних сил.

Необхідно визнати, що *система ТрО* це складна, багаторівнева система, функціонування якої передбачає виконання широкого комплексу оборонних заходів різновідомчими структурами (міністерствами,

відомствами, формуваннями) у тісній взаємодії, практично одночасно. В свою чергу це вимагає конкретизації завдань та порядку їх виконання, відповідно і аналізу дій складових ТрО. Але підходи до порядку виконання завдань різновідомчими структурами в системі ТрО достатньо різні.

На підставі проведених досліджень, вважаємо, що *сутність* територіальної оборони полягає в організації координації дій та взаємодії органів управління складових територіальної оборони при плануванні та виконанні визначеного спектру загальнодержавних, воєнних і спеціальних заходів та завдань практично одночасно різновідомчими структурами (формуваннями) СБОУ, контролю їх виконання, з метою підвищення обороноздатності держави і протидії воєнним загрозам, а також постійному моніторингу обстановки та факторів, що впливають на стан та результати організації підготовки і ведення територіальної оборони в сухопутній зоні відповідальності (регіоні, зоні, районі ТрО) і в кінцевому результаті на стан забезпечення обороноздатності держави.

Верховною Радою, Радою національної безпеки і оборони України, Кабінетом Міністрів України, Головнокомандувачем Збройних Сил України Командуванню Сил ТрО повинні делегуватися повноваження щодо координації дій та організації взаємодії органів управління всіх рівнів складових територіальної оборони і здійснення контролю, надання допомоги при плануванні та виконанні заходів і завдань ТрО.

Враховуючи вищевказане, з метою розмежування змісту загальнодержавних, воєнних та спеціальних заходів у поняттях “оборона України” та “територіальна оборона України”, пропонуємо визначити конкретні заходи, які підлягають виконанню виділеними силами та засобами від складових СБОУ безпосередньо в системі територіальної оборони (Табл. 1), як складової частини загальних оборонних заходів держави. В свою чергу, кожний визначений захід територіальної оборони включає в себе виконання конкретних завдань, чітко визначеними складовими СБОУ, що наділяються відповідними керівними повноваженнями. У свою чергу підготовка до територіальної оборони є *складовою частиною підготовки держави до оборони* і повинна поділятися на підготовку у мирний час та в особливий період, з урахуванням особливостей, визначених законодавством України про оборону, мобілізацію та правовий режим воєнного стану.

Заходи територіальної оборони

Загальнодержавні заходи	Воєнні заходи	Спеціальні заходи
1. Забезпечення функціонування складових територіальної оборони	1. Участь у захисті, посиленні охорони та прикритті державного кордону	1. Участь у забезпеченні функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування
2. Забезпечення умов щодо стратегічного (мобілізаційного, оперативного) розгортання складових сил безпеки та оборони держави (військ, сил) або їх перегрупування (переміщення).	2. Участь у веденні спеціальних (бойових) дій	2. Організація впровадження і підтримання визначених (встановлених) заходів правового режиму воєнного стану (іншого обмежувального правового режиму) в разі його введення на всій території України або в окремих її місцевостях (участь в їх впровадженні у смугах створених угруповань військ (сил)).
3. Захист (технічне прикриття) об'єктів оборонного значення галузей національної економіки	3. Участь в охороні та обороні важливих об'єктів і комунікацій, інших критично важливих об'єктів інфраструктури, визначених Кабінетом Міністрів України, та об'єктів обласного, районного, сільського, селищного, міського значення, порушення функціонування та виведення з ладу яких становлять загрозу для життєдіяльності населення	3. Підготовка у мирний час та в особливий період виконання окремих завдань руху опору на тимчасово окупованих територіях України під керівництвом Сил спеціальних операцій ЗС України
4. Захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації наслідків ведення воєнних (бойових) дій.	4. Участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними силами, іншими збройними формуваннями агресора (противника) та непередбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями	
5 Здійснення евакуаційних заходів	.	
6. Підготовка громадян України до національного спротиву		

Зазначені заходи трансформуються в більш детальні завдання, порядок виконання яких, сили і засоби що залучаються, відображається у відповідних планах (планах участі) в територіальній обороні (Табл. 2).

Таблиця 2

Сутність завдань територіальної оборони в системі визначених заходів

Завдання в системі загальнодержавних заходів ТрО	Завдання в системі воєнних заходів ТрО	Спеціальні завдання в системі ТрО
1. Створення, підготовка та функціонування в мирний час та особливий період штабів зон (районів) територіальної оборони та добровольчих формувань територіальних громад (ДФТГ), визначених структурних підрозділах складових ТрО та тих, що залучаються до її ведення. Створення, підготовка та функціонування в мирний час та особливий період оперативних груп від складових сектору безпеки і оборони у складі командування Сухопутних військ ЗС України та регіональних командувань (у тому числі у складі органів управління створених угруповань військ (сил)	1а. Організація підготовки та участь складових ТрО у захисті та посиленні охорони ділянок державного кордону у мирний час, а також поза ділянками державного кордону України (на яких здійснюється прикриття державного кордону України) під керівництвом Державної прикордонної служби. 1б. Організація підготовки та участь складових ТрО у захисті державного кордону у межах ділянок державного кордону України в районах ведення воєнних (бойових) дій або здійснення прикриття державного кордону під керівництвом відповідного військового командування (органу військового управління ЗС України)	1. Створення умов для забезпечення безперерійного, дієвого і безпечного функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування
2. Моніторинг обстановки у мирний час та особливий період, що впливає на стан та результати організації підготовки та ведення територіальної	2а. Організація підготовки складових ТрО в мирний час та їх участь в особливий період у веденні демонстраційних, стабілізаційних,	2. Участь у підготовці у мирний час порядку запровадження заходів правового режиму воєнного стану, а в особливий період організація

Завдання в системі загальнодержавних заходів ТрО	Завдання в системі воєнних заходів ТрО	Спеціальні завдання в системі ТрО
<p>оборони в сухопутній зоні відповідальності (зоні, районі ТрО)</p>	<p>оборонних, штурмових, пошуково-ударних, охоронних, ізоляційних, блокувальних, сторожових, супроводжувальних, евакуаційних, аварійно-рятувальних діях, а також у протиповітряному прикритті об'єктів критичної інфраструктури (у тому числі у складі угруповань військ)</p> <p>26. Підготовка у мирний час та в особливий період вжиття необхідних заходів визначеним військовим командуванням щодо організації оборони населених пунктів (поза смугами створених угруповань військ (сил)) у взаємодії з штабами зон (районів) ТрО</p>	<p>його впровадження та підтримання (іншого обмежувального правового режиму) на всій території України або в окремих її місцевостях, <i>(участь у впровадженні заходів правового режиму в смугах створених угруповань військ (сил))</i>.</p> <p>Здійснення заходів правового режиму адміністративного обмеження (комендантської години), створення посад і функціоналу комендантів територій (населених пунктів), забезпечення громадської безпеки і порядку в населених пунктах; тимчасової заборони або обмеження руху транспортних засобів і пішоходів поблизу та в межах зон/районів надзвичайних ситуацій та/або ведення воєнних (бойових) дій</p>
<p>3. Здійснення у мирний час та особливий період комплексу скоординованих дій, визначених у планах різновідомчих міністерств і відомств (Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України Міністерства інфраструктури України, Акціонерного товариства «Українська залізниця», Державної спеціальної служби транспорту МО України та інших складових сил безпеки та сил оборони), які забезпечують своїми складовими проведення стратегічного (оперативного) розгортання складових сил безпеки та оборони держави (військ, сил) або їх перегруповання (переміщення)</p>	<p>3. Створення єдиної системи охорони важливих об'єктів і комунікацій у мирний час та забезпечення її функціонування в особливий період (у тому числі в тилових смугах угруповань військ (сил))</p>	
<p>4. Здійснення у мирний час та особливий період комплексу скоординованих дій, визначених у планах різновідомчих міністерств і відомств, які забезпечують своїми складовими технічне прикриття об'єктів оборонного значення галузей національної економіки (у тому числі в тилових смугах угруповань військ (сил))</p>	<p>4. Створення єдиної системи протидиверсійної (контр диверсійної) боротьби у мирний час та забезпечення її функціонування в особливий період (у тому числі в тилових смугах угруповань військ (сил))</p>	
<p>5. Здійснення у мирний час та особливий період комплексу скоординованих дій, визначених у планах різновідомчих міністерств і відомств, які організують (забезпечують, беруть участь) у захисті населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, ліквідації їх наслідків та/або наслідків ведення воєнних (бойових) дій (у тому числі в тилових смугах угруповань військ (сил))</p>		
<p>6. Підготовка у мирний час та здійснення в особливий період</p>		

Завдання в системі загальнодержавних заходів ТрО	Завдання в системі воєнних заходів ТрО	Спеціальні завдання в системі ТрО
комплексу скоординованих дій, визначених у планах різновідомчих міністерств і відомств щодо проведення спланованих евакуаційних заходів		
7. Здійснення у мирний час та особливий період комплексу скоординованих дій щодо підготовки громадян України до національного спротиву (до військової служби), які виконуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах освіти і науки, органами Міністерства оборони України, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування з метою формування патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття ними знань та практичних вмінь, необхідних для захисту України		

Виходячи із вище визначеного змісту загальнодержавних, воєнних спеціальних заходів та завдань в системі ТрО, визначаються повноваження та деталізуються завдання (відповідальні за їх виконання) державних органів влади (структур), а також органів місцевого самоврядування і добровольчих формувань в системі ТрО, які повинні відображатися у законодавчих актах.

Висновки. Отже, на підставі вивчення нормативно-правової бази України щодо організації територіальної оборони, змісту існуючих поглядів на її ведення, аналізу виконання заходів та завдань територіальної оборони її складовими під час широкомасштабної збройної агресії РФ проти України розроблено пропозиції щодо визначення сутності категорії “територіальна оборона”, змісту загальнодержавних, воєнних та спеціальних заходів та завдань в системі територіальної оборони для подальшого внесення змін в законодавчу базу і практичного використання.

Перспективою подальших досліджень є, проведення порівняльного аналізу завдань територіальної оборони та завдань стабілізаційних дій під час проведення операцій військ (сил).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 № 1932-ХІІ (зі змінами від 20.09.2019 № 133-ІХ). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
2. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 № 1702-ІХ (зі змінами від

10.04.2023 № 3022). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.

3. Мітягін О.О. Охорона оперативного і військового тилу червоної армії та вермахту на території України (1941-1944рр.) : дис. канд. іст. наук: УДК 355.535.1.94 / О.О. Мітягін / НУО України. - К., 2017. – 192 с.
4. Слюсаренко А.В., Єфімов Г.В. Організація охорони та оборони тилової смуги діючих угруповань військ (сил) – історія та сучасність / А.В. Слюсаренко, Г.В. Єфімов. // Збірка наукових праць ІІ Всеукраїнської науково військово-історичної конференції “Війна на Донбасі. 2014-2016 рр.” - К., Національний військово-історичний музей — 2017. — С. 37-44.
5. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/2872015-19070>.
6. Адамчук М.М. Методика визначення раціонального складу угруповання військ (сил) для виконання завдань у сфері безпеки / М.М. Адамчук, А.Ю. Бабков, Є.Г. Башкатов // Честь і закон - 2014. - № 1 (48). - С.43-47.
7. Єфімов Г.В. Нові підходи до організації та ведення територіальної оборони держави в сучасних умовах за досвідом антитерористичної операції / Г.В. Єфімов, В.С. Мінасов В.І Шарий // Збірник наукових праць Військової академії. - Одеса. - 2017. - № 2 (8). - С. 20-28.
8. Семененко В.М. Лобко М.М., Кириченко С.О., Овчаренко С.М. Аналіз і шляхи удосконалення територіальної оборони України / В.М. Семененко, М.М. Лобко, С.О. Кириченко, С.М. Овчаренко // . Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень

- Національного університету оборони України - 2018. - № 2 (63). - С.18-23.
9. Єфімов Г.В. Територіальна оборона України в умовах українсько-російської війни: історичні аспекти / Г.В. Єфімов, О.С. Івахів, Є.В. Касаткін // Військово-науковий збірник НАСВ. - Львів. - 2022. - №38. С. 182-205.
 10. Бадрак Д. Територіальна оборона як асиметричний захист від російської загрози. Яка ситуація в Україні? // День. — 2020. — № 88.
 11. Горбулін В. Як перемогти Росію у війні майбутнього / В. Горбулін // Київ: Брайт Букс. - 2021. - 248 с.
 12. Кевлюк В. Цільова модель територіальної оборони України (аналітична доповідь) // Центр оборонних стратегій - 2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.defence.org.ua.
 13. М. Белесков, А. Муравейник, Р. Брієр Узагальнення та оцінка досвіду застосування сил територіальної оборони в 2022 році в рамках відбиття повномасштабної агресії РФ проти України, а також роль та місце Сил ТрО в майбутній структурі сил оборони України // ГО «Повернись живим!» - Київ, 2023
 14. Бартка Т. Сили територіальної оборони України у війні. Отримані уроки (аналітична довідка щодо застосування Сил територіальної оборони ЗС України у бойових діях на прикладі XXX бригади) // 2022/ RadioLemberg.
 15. Романченко І.С. Роль і місце територіальної оборони України в загальній системі оборони держави / І.С. Романченко, В.С. Фролов // Наука і оборона. — 2009. — №1. - С. 36-39.
 16. Фролов В.С. Територіальна оборона України: якою їй бути? / В.С. Фролов, І.С. Романченко, В.В. Палій // Наука і оборона. — 2007. — № 1. — С. 12-21.
 17. Фролов В.С. Шляхи підвищення ефективності системи управління територіальною обороною України / В.С. Фролов, І.С. Романченко, В.В. Палій // Наука і оборона. - 2009. - № 4. - С. 6-11.
 18. Саганюк Ф. Територіальна оборона: резерв обороноздатності країни / Ф. Саганюк, В. Гуменюк // Військо України. - 2011.- № 6 .- С. 15-17.
 19. Панкратов Є.С. Територіальна оборона / Є.С. Панкратов, В.І. Єфіменко // Оборонний вісник. - 20015. - № 11. - С. 12-16.
 20. Фролов В.С. Рекомендації щодо побудови, удосконалення та організації застосування системи територіальної оборони України / В.С. Фролов // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України. - 2023. - № 2 (78) - С.44-49.

Стаття надійшла до редакційної колегії 02.10.2024

Views on the basic concepts of territorial defense in the system of ensuring the state's defense capability

Annotation

The large-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine has highlighted several unresolved issues and contradictions concerning the essence of the category of Territorial Defense (TD), its organization, and implementation. These include the scope of measures and tasks to be carried out during peacetime and special periods, its role within the overall system of state defense capability assurance, the organization of management for implementing TD measures and tasks in both rear areas and combat zones, and the mechanisms and key actors responsible for coordinating actions and organizing interaction.

The purpose of this article is to develop proposals for defining the essence of the category “territorial defense”, the content of nationwide, military, and special measures and tasks within the TD system. This is based on the study of Ukraine’s regulatory framework for TD organization, existing views on its implementation, and the analysis of measures and tasks performed by TD components during the large-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. These proposals aim to contribute to legislative amendments and practical application.

The prospect for further research lies in conducting a comparative analysis of territorial defense tasks and stabilization actions during the conduct of military operations.

Keywords: defense; territorial defense; essence; functions; measures, tasks.